

Nr 104.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1931 kl. 12.15 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1931/1932 till undervisningsanstalterna för sjöfart jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1931 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1931/1932 har Kungl. Maj:t i avseende å tionde huvudtiteln (punkterna 10—17 av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden nämnda dag) föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1931/1932 beräkna anslagen till undervisningsanstalterna för sjöfart på sätt av följande sammanställning framgår:

	Ordinarie anslag kronor	Extra anslag kronor
Navigationsskolorna	203,000	
Provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna, <i>förslagsanslag</i>		5,700
Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart, <i>förslagsanslag</i>	23,000	
Navigationslärarkurs, <i>reservationsanslag</i>	—	
Praktisk lärarkurs, <i>reservationsanslag</i>		2,500
Praktisk utbildning av däcksbefäl för den svenska handelsflottan, <i>reservationsanslag</i>		10,000
Kompletteringskurs vid tekniskt läroverk, <i>reservationsanslag</i>		2,400
Maskinlaboratorier, <i>reservationsanslag</i>		15,000.

1:o) Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avläten, den 20 februari 1931 dagtecknad proposition, nr 124, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, föreslagit riksdagen (punkt 1 av det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden nämnda dag) att

dels fastställa följande stat för navigationsskolorna, att tillämpas från och med den 1 juli 1931:

* Hänvisar till punkt i statsrådsprotokollet.

Bihang till riksdagens protokoll 1931. 6 saml. 45 häft. (Nr 104—105.)

Navigationsskolorna.
[1*.]

Stat för navigationsskolorna i riket.

	Lön kronor	Tjänstgörings- pengar kronor	Orts- tillägg kronor	Arvoden kronor	Summa kronor
1 rektor	3,050	1,950	—	—	5,000
3 rektorer	9,150	5,850	—	—	15,000
1 rektor	2,850	1,650	—	—	4,500
1 lektor	3,900	1,900	—	—	5,800
7 lektorer	27,300	13,300	—	—	40,600
1 adjunkt	2,150	1,050	300	—	3,500
13 adjunkter	27,950	13,650	3,900	—	45,500
1 adjunkt	2,150	1,050	—	—	3,200
4 adjunkter	8,600	4,200	—	—	12,800
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 20.5)	—	—	—	3,075	3,075
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 118)	—	—	—	14,160	14,160
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 35)	—	—	—	1,400	1,400
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 44.5)	—	—	—	6,675	6,675
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 43.5)	—	—	—	5,220	5,220
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 3)	—	—	—	120	120
Arvoden till extra lärare i hälso- och förbands- lära beräknade å 7 kronor 50 öre för under- visningstimme (7.5 × 450)	—	—	—	3,375	3,375
1 extra lärare i 3:e maskinistklassen	—	—	—	1,200	1,200
Kostnader för laborationer i maskinlära och elek- troteknik	—	—	—	—	5,100
Till böckers, undervisningsmateriels och andra in- ventariers underhåll och förökande samt till ut- gifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	—	9,850
1 examensledare å maskintekniska linjen	—	—	—	1,500	1,500
Till extra lärarkrafter vid behov, vikariatsarvoden m. m. enligt överstyrelsens bestämmande	—	—	—	—	10,000
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	—	1,425
Summa kronor	—	—	—	—	199,000

Anm. 1. För rektor eller lektor kan avlöningen efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. För adjunkt kan efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring avlöningen höjas varje gång med likaledes 500 kronor. Av varje ålderstillägg räknas 350 kronor till lönen och 150 kronor till tjänstgöringspenningarna.

Anm. 2. Rektor åtnjuter fri bostad, som upplåtes av den stad, där skolan är belägen.

dels förklara, att vad i kungörelsen den 26 januari 1912 (nr 6) angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i stat för navigations-skolorna upptagna avlöningsförmåner stadgas i fråga om föreståndare- och ordinarie lärarbefattningar eller innehavare därav skall efter den 1 juli 1931 i tillämpliga delar gälla beträffande rektors- respektive lektors- och adjunktstjänst eller innehavare av dylik tjänst;

dels föreskriva,

att befattningshavare, som med eller efter den 1 juli 1931 tillträder ordinarie befattning vid navigationsskola, skall, med bibehållande av tjänstegrad och avlöning, vara pliktig att vid möjligen inträdande förändrad organisation av undervisningsanstalterna för sjöfart, ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom området för samma undervisningsväsende, dock att befattningshavare, som varder förflyttad till annan ort, skall vara berättigad att av statsverket erhålla skäligen ersättning för flyttningskostnad till det belopp, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer;

att i fråga om ålderstillägg nuvarande ordinarie befattningshavare vid navigationsskolan må tillgodoräknas den tid, som före den nya statens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till motsvarande ordinarie tjänst å den gamla avlöningsstaten;

att den, som med ingången av juli månad 1931 eller därefter förordnas till rektor vid navigationsskola, i fråga om ålderstillägg må tillgodoräknas den tid, under vilken han före förordnandet i avvaktan på navigationsskolornas omorganisation innehafte stadigvarande förordnande såsom föreståndare vid sådan skola;

att därest adjunkt, som befordras till lektor, intjänat tre ålderstillägg, honom skall omedelbart tillgodoräknas ett ålderstillägg som lektor;

att lektor må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort som ordinarie lektor vid tekniskt gymnasium, teknisk fackskola eller teknisk elementarskola;

att den, som vid ingången av juli månad 1931 eller därefter utnämnes till adjunkt vid navigationsskola, i fråga om ålderstillägg må tillgodoräknas den tid, under vilken han före utnämningen i avvaktan på navigationsskolornas omorganisation innehafte stadigvarande förordnande att uppehålla ordinarie lärarbefattning vid sådan skola;

att adjunkt må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort såsom ordinarie adjunkt vid högre lärarinneseminariet eller vid allmänt läroverk eller efter vunnen behörighet till dylik tjänst såsom rektor vid skeppsgosseskola;

att i de särskilda fall, då lektor vid allmänt läroverk, navigationsskola, tekniskt gymnasium, teknisk fackskola eller teknisk elementarskola efter ansökan varder utnämnd till adjunkt vid navigationsskola, honom må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort som lektor; samt

att adjunkt vidare må tillgodoräknas de tjänsteår utöver tre, han efter

vunnen behörighet till adjunktstjänst vid navigationsskola tjänstgjort såsom ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, dock ej mera än 10 år;

dels förklara,

att envar, som med eller efter den 1 juli 1931 tillträder ordinarie befattning vid navigationsskola, skall vara pliktig att underkasta sig samtliga förenämnda villkor och bestämmelser; samt

att för rektor vid navigationsskola skola med tillämpning av bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension gälla samma pensionsunderlag och pensionsavgifter, som om han innehaft fullmakt å rektorstjänsten, samt att vad i övrigt blivit stadgat genom nämnda lag skall i tillämpliga delar gälla sådan tillförordnad rektor;

dels ock vid bifall till vad sålunda föreslagits beträffande staten för navigationsskolorna höja det ordinarie anslaget till navigationsskolorna, nu 171,000 kronor, med 28,000 kronor till 199,000 kronor.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet.

Vid behandlingen av frågan om anslag till undervisningsanstalterna för sjöfart för budgetåret 1930/1931 avslög 1930 års riksdag av Kungl. Maj:t då framlagt förslag angående omorganisation av undervisningen vid navigationsskolorna m. m. under uttalande bland annat, att denna organisationsfråga och därmed sammanhängande spörsmål enligt riksdagens mening borde undergå en förnyad och skyndsam omprövning i olika avseenden, innan ett slutligt avgörande skedde.

Med anledning av den utav riksdagen sålunda uttalade uppfattningen om behovet av ytterligare utredning i förevarande omorganisationsfråga m. m. bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 juli 1930 chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst fem personer att såsom sakkunniga inom departementet verkställa och om möjligt före den 1 december 1930 slutföra den ifrågavarande utredningen.

Jämlikt detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 17 juli 1930 ledamoten av riksdagens första kammare, undervisningsrådet K. A. W. Björck, ledamoten av samma kammare, verkställande direktören i Sveriges redareförening O. A. Nordborg, navigationsskoleinspektören A. G. Carell, verkställande direktören i Sveriges fartygsbefälsförening, sjökaptenen N. P. Larsson, och verkställande direktören i svenska maskinbefälsförbundet, övermaskinisten S. L. Åström att såsom sakkunniga inom departementet verkställa berörda utredning. Dessa sakkunniga, vilka antogo benämningen 1930 års navigationsskolesakkunniga, hava den 3 december 1930 avgivit betänkande med förslag i förevarande ämne (St. off. utr. 1930: 32.)

Över de sakkunnigas betänkande och däri innefattade förslag hava statskontoret den 15, skolöverstyrelsen den 21 och kommerskollegium den

24 nästlidna januari avgivit infordrade utlåtanden, varjämte statskontoret den 29 i samma månad på given anledning ånyo yttrat sig.

Vid skolöverstyrelsens utlåtande äro fogade från styrelserna för de tekniska läroverken i Norrköping, Borås, Malmö, Örebro, Härnösand och Eskilstuna samt styrelsen för tekniska skolan i Stockholm inkomna yttranden.

Kommerskollegium har anmodat examensförrättaren i 1:a och 2:a maskinistklasserna, samtliga navigationsskoledirektioner och föreståndarne vid de olika navigationsskolorna att, de senare i samråd med skolans lärare, till kollegium inkomma med yttranden i ärendet, varjämte kollegium berett tillfälle för Sveriges allmänna sjöfartsförening, Sveriges redareförening, Stockholms rederiförening, Sveriges segelfartygsförening, Sveriges fartygsbefälsförening och svenska maskinbefälsförbundet ävensom rederiaktiebolaget Portunus och Pollux (Alex. Pedersen) att avgiva yttranden i ämnet.

Från samtliga dessa samt från Sveriges varvsindustrieförening hava yttranden inkommit till kollegium.

Innan departementschefen ingått på en redogörelse för de sakkunnigas förslag och de däröver avgivna utlåtandena, har departementschefen lämnat en översikt av den nuvarande organisationen av navigationsundervisningen och tidigare framställda ändringsförslag.

Sagda översikt är i huvudsak av följande innehåll:

Navigationssskolornas nuvarande organisation grundar sig på beslut av 1911 års riksdag. Dessförinnan funnos i riket 10 navigationsskolor, förlagda till Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand, Strömstad, Karlshamn, Kalmar, Västervik, Visby och Gävle. Enligt Kungl. Maj:ts förslag till 1911 års riksdag skulle skolornas antal begränsas till 7, förlagda till Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand, Kalmar, Gävle och Västervik. Riksdagen beslöt emellertid indragning av jämväl de två sistnämnda skolorna.

Den organisation, navigationsundervisningen sålunda erhöll genom 1911 års riksdags beslut, kvarstår alltjämt i huvudsak oförändrad. I detta sammanhang är emellertid att uppmärksamma, att kommerskollegium på grund av beslut vid 1919 års riksdag från och med år 1920 fungerar såsom överstyrelse för skolorna. Tidigare hade marinförvaltningen haft sig detta uppdrag anförtrott.

I samband med utfärdandet den 29 mars 1912 av ny förordning angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. fastställdes samma dag nytt reglemente för navigationsskolorna i riket. Detta reglemente är med vissa sedermera vidtagna ändringar alltjämt gällande. Samtidigt utfärdades jämväl särskild kungörelse med bestämmelser angående navigationslärarexamen, vilka bestämmelser, med vissa genom kungörelse den 31 december 1919 vidtagna ändringar, fortfarande äga tillämpning.

Den nuvarande organisationen omfattar alltså fem navigationsskolor, förlagda till Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand och Kalmar. Av dessa inrymma de fyra förstnämnda såväl navigationsavdelning som maskinistavdelning. Skolan i Kalmar omfattar däremot endast navigationsavdelning. Navigationsavdelning består av sjökaptens-, styrmans- och skepparklass, maskinistavdelning av 1:a maskinist- (övermaskinist-), 2:a maskinist- och 3:e maskinistklass. Beträffande navigationsskolan i Malmö må emellertid framhållas, att genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 oktober 1923 en därstädes tidigare förefintlig 3:e maskinistklass indragits från och med år 1924.

I avseende å navigationsskolornas nuvarande organisation och vad därmed äger samband torde här böra ytterligare erinras allenast om följande.

Vid varje skola finnes en föreståndare, som jämväl undervisar i sjökaptensklassen. Föreståndare utnämnes av Kungl. Maj:t. Därjämte finnas en eller flera, vid samtliga skolor tillhopa 18, ordinarie lärare, som utnämnas av överstyrelsen. I staten avsedda extra lärare förordnas jämväl av överstyrelsen. Direktion för navigationsskola utses av stadsfullmäktige i den stad, där skolan är förlagd. Staden tillhandahåller enligt åtagande lokal för skolan samt bostad eller ersättning därför åt föreståndaren. Elev erlägger vissa mindre avgifter till skolan. Dessa användas — i den mån den skolan tillkommande andelen av anslaget till böckers, undervisningsmateriels och andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. finnes otillräcklig — såsom bidrag för nämnda ändamål.

En redogörelse för de under senare åren framkomna ändringsförslagen i den nuvarande organisationen återfinnes å sid. 5—9 i statsrådsprotokollet, vartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Vid återgivande av innehållet av 1930 års navigationssakkunnigas förslag har departementschefen till en början redogjort för en av de sakkunniga verkställd undersökning av den med skolornas antal och erforderliga klasser intimt sammanhängande frågan om handelsflottans befälsbehov samt därefter övergått till en redogörelse för själva omorganisationsspörsmålet. De sakkunnigas förslag i nu berörda delar återfinnes å sid. 10—25 i statsrådsprotokollet.

Å sid. 25—47 har departementschefen återgivit de sakkunnigas förslag, i vad detsamma avser teoretiska inträdesfordringar vid navigationsskolorna, inträdesprovningar, lärokursens längd, tiderna för lärokursernas början, läroämnen, undervisningsplan och läsordning, läroböcker, undervisningsmateriel, maskinlaboratorier, behörighetsfordringarna å lärarna, deras avlöningsförhållanden, utbildning, kompetens och ställning ävensom kostnadsberäkningar m. m. De av statskontoret, skolöverstyrelsen och kommerskollegium i ärendet avgivna yttrandena återfinnas å sid. 47—60 i statsrådsprotokollet.

Departementschefen har i ärendet anfört i huvudsak följande:

»I de uttalanden, varmed min företrädare i ämbetet mera allmänt motiverade det för 1930 års riksdag framlagda förslaget till omorganisation av navigationsskoleväsendet, betonades nödvändigheten utav att fartygsbefällets utbildning anpassades efter den utveckling, som under senare tid ägt rum såväl på det tekniska området som inom undervisningen. Dessa allmänna uttalanden kan jag skänka min obetingade anslutning. Under de tjugo år, som förflutit, sedan navigationsskolutbildningen i vårt land senast omorganiserades, hava förhållandena i olika hänseenden undergått genomgripande förändringar. För fartygsbefäl av olika kategorier liksom för andra yrkesmän hava kraven på ökad facklig kompetens samt på vidgad allmänbildning i hög grad skärpts. Vad särskilt maskinsbefälutbildningen beträffar må erinras, att man här ställts inför helt nya problem i och med maskinteknikens hastiga utveckling. Genom undervisningsmetodernas omläggning på andra utbildningsområden hava de förefintliga bristerna inom befälsutbildningen kommit att framträda med särskild skärpa. I synnerhet hava de stegrade kraven på undervisningens praktiska inriktning aktualiserat frågan om därav betingade förändringar inom navigationutbildningen, vilken på grund av sitt syfte naturligen är i särskild grad beroende av en dylik inriktning för att ett gynnsamt utbildningsresultat skall kunna uppnås. Genom samtliga nu antydda förhållanden hava slutligen ökade fordringar kommit att ställas på kompetensen ur olika synpunkter hos navigationsskolornas lärarpersonal, något som i sin tur återverkat jämväl på frågorna om denna personals rekrytering och avlöningsförhållanden.

Att en för vårt lands sjöfart så betydelsefull angelägenhet som däck- och maskinbefällets yrkesutbildning måste ägnas synnerlig uppmärksamhet från det allmännas sida och att av utvecklingen betingade reformer på detta område snarast möjligt böra genomföras, därom torde några delade meningar icke förefinnas. Ej heller lär någon tvekan kunna föreligga därutinnan, att staten bör påtaga sig de ökade kostnader, som kunna visa sig nödvändiga för navigationsundervisningens uppehållande på en tillfredsställande nivå. Då 1930 års riksdag ställde sig avvisande till det av min företrädare i ämbetet tillstyrkta förslaget till omorganisation av denna undervisning, orsakades detta uppenbarligen icke heller av bristande intresse för frågan. Riksdagens ståndpunkt grundade sig fastmera främst på olikhet i uppfattningen beträffande vissa för det då framlagda förslaget bärande principer, vartill kommo betänkligheter i skilda detaljspörsmål.

Vid den förnyade utredning av frågan, som nu ägt rum genom de av mig jämlikt nädigt bemyndigande tillkallade sakkunniga — bland vilka insatts även en representant för rederinäringen — hava de av riksdagen framförda synpunkterna ägnats särskild uppmärksamhet, och i det förslag, som av de sakkunniga avgivits, hava dessa synpunkter i allt väsentligt

vunnit beaktande. För min del har jag funnit detta förslag i stort sett innefatta en tillfredsställande och på olika punkter väl avvägd lösning av föreliggande organisationsspörsmål, samtidigt som detsamma synes mig ägnat att i allt väsentligt undanröja de meningsskiljaktigheter, som tidigare gjort sig gällande. Som en särskild förtjänst hos förslaget vill jag framhålla, att de sakkunniga med bibehållande av sådana organisationsformer, som i det hela visat sig lämpade för den specialundervisning, varom här är fråga, sökt tillgodogöra navigationsutbildningen der senaste tidens pedagogiska erfarenheter inom närgränsande undervisningsområden. Av de sakkunnigas betänkande framgår också, att de under utredningens gång strängt hållit i sikte nödvändigheten av att afhjälpa befälsbristen och att underlätta möjligheterna för manskapet ombord och för de medborgargrupper överhuvudtaget, som hittills rekryterat en stor del av befälet, att förvärva erforderlig befälskompetens. I enlighet härmed hava de sakkunniga, vilket må särskilt framhållas, bestämt avvisat det år 1930 framförda förslaget om avlagd realexamen eller motsvarande kunskaper såsom villkor för inträde i styrmansklass. Emellertid hava de därvid tillika framhållit, att en utveckling i antydd riktning måhända kunde betecknas såsom i en nära framtid uppnåelig. Möjligheterna att före sjömanstjänsten vinna utbildning till realexamen i offentliga ungdomsskolor hade också icke oväsentligt vidgats. Med tanke på att förhållandena å området sålunda äro på väg att anpassa sig efter en ordning, som befunnits innesluta bestämda fördelar ur undervisnings-synpunkt, hava de sakkunniga funnit mindre välbetänkt att anlita tvångs-åtgärder. Denna principiella inställning till frågan om befälspersonalens rekrytering äger min fulla anslutning. Beträffande förslagets innehåll i övrigt må i nu förevarande sammanhang ytterligare erinras, att de sakkunniga — närmast i anslutning till av riksdagen därom uttalade önskemål — verkställt fortsatt ingående utredning såväl angående kostnaderna för den praktiska segelfartygstjänsten som beträffande frågan om ordnande av tillgång till maskinlaboratorier för vissa navigationsskolor.

Till grund för sina förslag beträffande navigationsskoleväsendets omfattning hava de sakkunniga, som framgår av den av mig förut lämnade redogörelsen för deras betänkande, sökt att verkställa en närmare beräkning rörande befälsbehovet inom svenska handelsflottan. De ha därvid kommit till det resultatet, att det för närvarande skulle föreligga ett behov av 2,841 sjökaptener och styrmän samt 2,091 maskinister av 1:sta och 2:dra klass. Årsbehovet av styrmansaspiranter beräknas till 190 och årsbehovet av maskinbefälsaspiranter (av 2:dra klass) likaledes till 190. Dessa beräkningar, om vilkas riktighet viss tvekan uttalats i ett par av de inkomna yttrandena, hava av kommerskollegium betecknats såsom omsorgsfulla och ingående, varför kollegium icke haft någon erinran att framställa mot beräkningarna ifråga. Icke heller jag finner anledning till anmärkning mot desamma.

Då jag nu går att närmare angiva min egen uppfattning rörande det föreliggande förslagets detaljer, torde den anmärkningen böra förutskickas att ett flertal av de sakkunnigas förslag till reformering av undervisningen vid navigationsskolorna ävensom till ordnande av andra därmed sammanhängande spörsmål äro av sådan innebörd, att förslagen böra upptagas till avgörande först i samband med fastställande av nya bestämmelser för skolorna och ny befälsförordning. Det är min avsikt att i sinom tid i ett sammanhang underställa Kungl. Maj:ts prövning samtliga hithörande frågor. Dessförinnan komma naturligen de erinringar, som på några punkter framställts emot de sakkunnigas förslag i nu avsedda delar, att efter den ytterligare utredning, som kan visa sig erforderlig, göras till föremål för särskilt öfvervägande. På två punkter anser jag mig emellertid redan i frågans nuvarande läge böra angiva min ståndpunkt. I anslutning till mitt nyss gjorda uttalande beträffande min principiella inställning till rekryteringsfrågan får jag sålunda framhålla som min åsikt, att realexamen icke lämpligen bör uppställas som villkor för inträde i styrmansklass eller för vinnande av behörighet som styrman. Tungt vägande skäl tala för att inträdesmöjligheterna till en praktisk levnadsbana icke beskäras genom alltför stränga formella fordringar. Och med hänsyn till vad som upplysts rörande nuvarande förhållanden å området, vill det förefalla, som om tillgången på fartygsbefäl med god allmänbildning även utan uppställande av formellt krav på realexamen skulle efter hand ökas. Sannolikheten för att utvecklingen skall gå i denna riktning synes mig så mycket större, som grundligare teoretiska kunskaper i regel medföra ökade befordringsmöjligheter. Vidare vill jag i fråga om lärokursen för 1:sta och 2:dra maskinistklasserna erinra om den av de sakkunniga uttalade uppfattningen, att en förlängning av dessa lärokurser syntes ofrånkomlig. En dylik åtgärd har emellertid för dem icke framstått som rekryteringshämmande utan snarare ägnad att verka i motsatt riktning. De hålla nämligen före, att man med ledning av föreliggande erfarenheter måste vara berättigad göra gällande, att kuggningsprocenten i särskilt 2:dra maskinistklassen icke skulle med ett något lugnare arbetstempo ha behövt nå den anmärkningsvärda höjd, som fallet under senare år varit. Med hänsyn till de föreslagna kursplanerna och övriga på frågan inverkan förhållanden hava de sakkunniga, som i det föregående angivits, icke velat motsätta sig, att 2:dra maskinistkursen utökas med en månad och övermaskinistkursen med två veckor. Med avseende å detta förslag, som synes hava skäl för sig, vill jag nu endast uttala, att det i samband med frågans slutliga prövning torde böra ytterligare noggrant undersökas, huruvida och i vad mån den nämnda utökningen av kursernas längd må anses oundgängligen nödvändig.

Jag övergår nu till att yttra mig rörande de förslag, som närmast utgöra föremål för min blivande hemställan i föreliggande ämne.

Till en början torde jag därvid få framhålla, att jag, i likhet med de sakkunniga och på av dem anförda skäl, icke ansett mig kunna tillstyrka någon sådan förändring i *maskinbefälsutbildningens förläggning*, att denna skulle komma att skiljas från navigationsskolorna.

Vad därefter angår *skolornas centrala och lokala ledning, deras antal och förläggning samt skolornas och avdelningarnas benämning*, föreslå de sakkunniga, att kommerskollegium bibehålles såsom överstyrelse men att visst samarbete med skolöverstyrelsen därvid skall äga rum. Nuvarande antalet skolor, nämligen en skola i envar av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Kalmar och Härnösand, skulle vara oförändrat. Skolornas nuvarande benämning, navigationsskolor, föreslås bibehållen. Liksom nu skulle varje skola, utom skolan i Kalmar, vilken alltjämt avses endast för utbildning av däcksbefäl, bestå av två avdelningar, den ena för däcksbefälets och den andra för maskinbefälets utbildning. Avdelningarna skulle betecknas den förra »nautiska linjen» och den senare »maskintekniska linjen». Den lokala ledningen skulle liksom hittills utövas av en direktion, vars ledamöter skulle till halva antalet — förslagsvis 2 eller 3 — förordnas för viss tid av statlig myndighet, Kungl. Maj:t eller kommerskollegium, och till andra hälften utses av vederbörande stadsfullmäktige. Direktionen skulle själv utse ordförande. För beredande av tillgång på maskinteknisk sakkunskap inom den centrala ledningen av navigationsskolorna föreslå de sakkunniga, att den nuvarande examensförrättaren i 1:sta och 2:dra maskinistklasserna erhåller vidgade arbetsuppgifter. I samband härmed skulle hans arvode höjas från 1,200 kronor till 2,400 kronor.

I allt väsentligt finner jag mig kunna biträda de sakkunnigas nu ifrågasvarande förslag. Beträffande sättet för utseende av direktionsmedlemmarna torde, i överensstämmelse med vad som gäller vid de tekniska läroverken, halva antalet ledamöter, däribland ordföranden, böra utses av Kungl. Maj:t. Den under beteckningen examensförrättare å navigationsskolornas stat upptagna befattningshavaren lärar med hänsyn till de honom främst åliggande uppgifterna rätteligen böra benämnas examensledare. Under sistnämnda beteckning torde han också, enligt vad jag numera från de sakkunniga under hand inhämtat, komma att uppföras i ett från dem inföväntat förslag till stadga för navigationsskolorna. Det arvode, som föreslagits skola utgå för nu ifrågasvarande uppdrag, synes mig — i jämförelse med det arvode, som utgår till censorer vid studentexamen — vara väl högt tilltaget. Även med beaktande av det ökade arbete, som enligt förslaget skulle påläggas examensledaren, finner jag — under erinran att dyrtidstillägg skulle utgå å förevarande arvode — en förhöjning av arvodet till 1,500 kronor vara tillräcklig.

Beträffande därefter det av de sakkunniga föreslagna antalet *klasser av olika slag samt klassernas förläggning* hava de sakkunniga, i anslutning till resultatet av sina undersökningar beträffande handelsflottans

befälsbehov, föreslagit bibehållande av nuvarande antal och förläggning av sjökaptens-, styrmans- och 2:dra maskinistklasserna, nämligen två sjökaptensklasser i Göteborg och en dylik klass vid envar av de övriga skolorna, två styrmansklasser i envar av skolorna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt en sådan klass i Härnösand och en i Kalmar ävensom två 2:dra maskinistklasser i Göteborg och en dylik klass vid envar av de övriga skolorna utom den i Kalmar. Beträffande 1:sta maskinistklasserna, som enligt förslaget skulle benämnas övermaskinistklasser, synas de sakkunniga visserligen räkna med möjligheten av indragning av en dylik klass. Med hänsyn bland annat till önskvärdheten av att förefintliga utbildningstillfällen i görligaste mån fördelas å skilda landsdelar samt i betraktande av det stora behov av maskinbefäl, som faktiskt föreligger, anse de emellertid, att en eventuell indragning icke rimligen, såsom kommerskollegium på sin tid föreslog, bör drabba navigationsskolan i Härnösand. De sakkunniga, som förutsätta 4 å 5 övermaskinistklasser i den framtida organisationen, framhålla, att vid skolan i Göteborg dubbla klassavdelningar icke böra inrättas med mindre elevantalet gör detta nödvändigt.

Vad angår skepparklasserna föreslås icke någon förändring i nuvarande antal, en klass vid varje skola.

I fråga om 3:e maskinistklasserna förorda de sakkunniga sådan omläggning av denna del av maskinbefälsutbildningen, att dylik undervisning anordnas såsom ettårig aftonkurs vid navigationsskolorna i Stockholm, Malmö och Göteborg, medan den nuvarande dagkursen skulle tills vidare fortbestå vid skolan i Härnösand. Tillika uttala de sakkunniga med hänsyn till möjligen inträdande svårigheter vid genomförande av en sådan reform, att dagkurser vid skolorna i Stockholm och Göteborg kunde åtminstone under en övergångstid tänkas fortfarande behövliga — med ett antal av förslagsvis minst 6 elever i respektive klasser — vid sidan av de nya aftonkurserna, och hava de sakkunniga vid beräkning av erforderliga medel tagit denna omständighet i betraktande.

Beträffande högsta antalet elever i en klass förorda de sakkunniga, liksom kommerskollegium, 24 med bibehållen rätt för överstyrelsen att i undantagsfall medgiva någon förhöjning i detta antal. En förutsättning härför angives emellertid vara, att vid sådan undervisning, där eleverna äro sysselsatta med eget laborativt arbete, alltså vid elevlaboratorier i maskinlära och elektroteknik, en uppdelning av klassen i två avdelningar kommer till stånd, så snart elevantalet överstiger 16.

Mot de sakkunnigas ifrågavarande, i skilda hänseenden framställda förslag beträffande klassernas antal och förläggning har jag icke någon erinran att framställa. Särskilt må framhållas, att förslaget — i olikhet med vad fallet var i den för 1930 års riksdag framlagda propositionen — avser bibehållande av 1:sta maskinistklassen vid navigationsskolan i Härnösand. Även kommerskollegium har numera på anförda

skäl förklarar sig frånfalla sin tidigare gjorda hemställan och biträder de sakkunnigas förslag härutinnan. Beträffande förslaget om anordnande av undervisning i 3:e maskinistklasserna såsom aftonkurs torde böra framhållas, att numera föreliggande erfarenheter bekräfta nyttan och lämpligheten av en dylik deltidundervisning. En sådan kurs har nämligen, enligt vad jag inhämtat, nyligen anordnats vid navigations-skolan i Göteborg, varvid ett icke ringa antal elever visa sig önska förvärva teoretisk maskinteknisk utbildning jämsides med den praktiska verkstadstjänsten.

Beträffande *klassernas benämning* hava de sakkunniga — i olikhet med vad som var fallet i föregående års förslag — funnit sig böra bibehålla nuvarande benämningar, dock med den ändringen att 1:sta maskinistklassen enbart skulle benämnas övermaskinistklass. För egen del har jag ingen erinran mot förslaget i denna del. Frågan om den tjänstetitel, som övermaskinist lämpligen bör tilldelas ombord, torde, såsom kommerskollegium framhållit, lämpligen kunna ordnas av vederbörande parter själva — rederier och maskinbefäl.

Med den nu ifrågasatta inriktningen av undervisningen vid navigationsskolorna påkallar givetvis frågan om undervisningsmateriel och särskilt det redan vid 1930 års riksdag aktuella spörsmålet om inrättande av *maskinlaboratorier* särskild uppmärksamhet. På grundval av verkställda undersökningar konstatera de sakkunniga, att möjligheter till anordnande av elevlaborationer i maskinlära och elektroteknik kunna beredas vid navigationsskolorna genom samarbete med tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska institut i Göteborg samt de tekniska läroverken i Malmö och Härnösand, vad angår ämnet elektroteknik för Stockholmsskolans del dock under den förutsättningen, att ett av tekniska högskolan uppställt, ur undervisningssynpunkt otillfredsställande villkor om laborationernas koncentration till två veckor icke oefftergivligt upprätthålles. Då lärarkollegiet vid denna högskola betecknat sitt förslag såsom allenast preliminärt, synes man emellertid, enligt vad de sakkunniga uttalat, kunna hysa den förhoppningen, att en ur navigationsskolans synpunkt gynnsam lösning av jämväl denna förlägningsfråga skall kunna uppnås. Därest denna uppfattning skulle visa sig överensstämma med verkligheten, syntes inrättandet av speciella maskinlaboratorier vid navigationsskolorna under föreliggande omständigheter icke vara av behovet påkallat. I detta läge har den föreliggande frågan för de sakkunniga begränsat sig till att avse kostnaderna dels för utnyttjande av de till förfogande ställda laboratorierna, dels ock för viss komplettering av desamma. Efter förhandlingar med vederbörande samt på grundval av verkställda beräkningar ifrågasätta de sakkunniga — förutom en anslagspost i staten för skolorna å 5,100 kronor till täckande av kostnader för laborationer i maskinlära och elektroteknik — ett belopp av 36,500 kronor

för komplettering av laboratorietrustningen vid förenämnda tekniska läroanstalter.

Beträffande äganderätten till nyförvärvad utrustningsmateriel föreslå de sakkunniga, att denna bör tillförsäkras vederbörande navigationsskola. Skolöverstyrelsen åter har ansett, att vederbörande tekniska läroverk bör vara ensam ägare av maskinlaboratoriet med all därtill anskaffad materiel.

Då det av de sakkunniga framlagda förslaget i denna del synes mig utgöra en tillfredsställande lösning av den sedan lång tid på dagordningen stående frågan om förbättrad laboratorietrustning för navigationsskolorna, får jag för min del förorda bifall till samma förslag. Mot det föreslagna anslaget å 5,100 kronor för nästa budgetår till täckande av kostnaderna för laborationer i maskinlära och elektroteknik har jag ingen erinran att göra. Till frågan om kostnaderna för ifrågavarande laboratoriers komplettering skall jag i det följande återkomma.

Sakkunnigförslagets ur organisatorisk synpunkt och i undervisningshänseende viktigaste nyhet torde hänföra sig till *lärarna*. Beträffande dessa förordas principiellt övergång från det hittills tillämpade klassläraresystemet till ämnesläraresystem. I samband härmed hava de sakkunniga företagit en partiell avveckling av det nuvarande extraläraresystemet. Enligt förslaget skulle lärarkåren vid de omorganiserade navigationsskolorna komma att innesluta fyra olika grupper, varav en med nautisk utbildning (navigation och sjömanskap), en med teknisk utbildning (maskinlära och maskinritning) en med akademisk utbildning inom ämnesområdet matematik, fysik och kemi (samt elektroteknik å nautiska linjen) ävensom en grupp omfattande extralärare (timlärare).

En övergång till ämnesläraresystem även inom navigationsskolorna anser jag, i likhet med de sakkunniga och de hörda myndigheterna, utgöra en viktig förutsättning för undervisningens höjande i allmänhet i dessa skolor, varför jag tillstyrker förslaget härutinnan.

Den fackliga utbildningen för lärare i nautiska ämnen förutsättes skolas liksom hittills ske genom en särskild navigationslärarkurs, vilken eventuellt även borde kunna i vissa delar genomgå av sjökaptener, som önska förvärva högre nautisk utbildning. Den fackliga utbildningen för lärarna i maskinlära och maskinritning skulle såsom hittills meddelas vid högre teknisk läroanstalt, men hinder torde icke heller böra möta för aspiranter, som erhållit kvalificerad utbildning vid navigationsskola och bedrivit fortsatta väl vitsordade studier inom ämnesområdet, att vinna behörighet till nu förevarande lärartjänster. För båda nu nämnda lärargrupper torde därjämte böra uppställas fordran på grundlig praktisk erfarenhet, förvärvad genom tjänstgöring ombord å fartyg.

En beaktansvärd punkt i de sakkunnigas förslag beträffande lärarnas kvalifikationer är uppställandet av krav å speciell pedagogisk utbildning.

Denna skulle för den universitetsbildade gruppen lärare förvärfvas genom deltagande i provår i den ordning, som är stadgad i fråga om de allmänna läroverkens m. fl. läroanstalters lärare. För lärarna inom grupperna med nautisk respektive teknisk utbildning föreslås särskilt anordnad provårstjänstgöring vid navigationsskola, s. k. *praktisk lärarkurs*, enligt viss av de sakkunniga närmare angiven, tills vidare provisorisk plan. I enlighet med de sakkunnigas förslag, till vilket jag ansluter mig, anser jag mig böra tillstyrka, att för en första — försöksvis anordnad — praktisk lärarkurs av dylik art erforderliga medel anvisas för instundande budgetår.

En viktig förutsättning för att det syfte, som avses med den föreslagna omläggningen av navigationsskolornas verksamhet, skall kunna uppnås, ligger uppenbarligen däri, att åt lärarna beredes en sådan *ställning*, att kvalificerade krafter ställa sig till förfogande. De sakkunniga hava erinrat, att vid genomförandet av den nuvarande organisationen av navigationsskolorna förutsattes, att lärarpersonalen skulle hava samma ställning som de allmänna läroverkens adjunkter, och i sitt den 15 augusti 1923 avgivna förslag hävdade jämväl lärarlönekommittén principen om full likställighet mellan navigationsskolornas och realskolornas lärare. I sitt den 21 juli 1930 avgivna betänkande med förslag till löne reglering för befattningshavare vid undervisningsväsendet har 1928 års lönekommitté i fråga om navigationsskolornas föreståndare förordat lön enligt samma grunder, som föreslagits för läroverksrektorerna. I fråga om lärarna vid navigationsskolorna erinrar sistnämnda kommitté, hurusom desamma tidigare jämförts med adjunkter. Med hänsyn till tjänstgöringskyldighet och undervisningens krävande art har intet syntts kommittén vara att invända mot jämförelsen. Däremot kunde i avseende å utbildningskrav samt tid och kostnader för kompetensens vinnande jämförelsen icke sägas vara riktig. I betraktande härav har kommitténs majoritet ansett sig böra förorda, att lärarna vid navigationsskolorna placeras en lönegrad lägre än adjunkt. Reservationsvis hava emellertid två ledamöter påyrkat, att likställighet genomföres.

För egen del anser jag ofrånkomligt, att den förut avsedda likställigheten mellan ifrågakvarande båda lärargrupper nu återställes i samband med övergång till ämneslärarsystemet. Därest så icke sker, torde syftet med den framlagda planen för undervisningens grundliga omläggning icke kunna genomföras. Framhållas må, att den ställning 1928 års lönekommitté intagit till frågan bör ses mot bakgrunden av de krav på utbildning m. m., som för närvarande gälla för lärarpersonalen vid navigationsskolorna. De förslag till villkor för behörighet till adjunktsbefattning vid dessa skolor, som 1930 års sakkunniga för sin del utformat och vilka jag tillstyrker, ansluta sig emellertid i fråga om kompetens och utbildning i allt väsentligt till vad därom gäller för motsvarande lärare vid de allmänna och tekniska läroverken. Mot den nu föreslagna likställigheten även i fråga om avlöning lär därför enligt min mening någon befogad invändning icke

längre kunna göras. Statskontoret, som tidigare icke ansett sig kunna tillstyrka åtgärder i här angivet syfte, har också, såsom redan framhållits, i sitt nu avgivna utlåtande lämnat förslaget utan erinran.

Beträffande de sakkunnigas förslag om beredande åt vissa lärare av ställning som *lektorer* synas mig med hänsyn till de krav, som böra ställas på dessa lärares kvalifikationer, starka skäl tala för en sådan åtgärd. Jag anser därför, i likhet med de sakkunniga, att vid de skolor, som innesluta såväl nautisk som maskinteknisk linje, en huvudlärartjänst med lektors ställning bör inrättas å vardera linjen. Genom en dylik anordning skulle ur läroanstaltens synpunkt uppnås i huvudsak vad vid de tidigare utredningarna avsetts genom särskilda avdelningsföreståndare, samtidigt som genom tjänsternas självständiga ledigförklarande skulle skapas större garantier för att till befattningarna kunde förvärfvas teoretiskt och praktiskt väl kvalificerade sökande. I avseende å de fordringar, som böra uppställas på innehavarna av dessa tjänster, anser jag mig böra understryka, att vid sidan av praktisk och pedagogisk erfarenhet vetenskapliga studier och vetenskapligt författarskap måste bliva utslagsgivande. Med hänsyn till svårigheten att på förhand i detalj fastställa kompetenskraven torde behörigheten, på sätt fallet är vid tekniska läroverken, lämpligen böra bliva beroende av Kungl. Maj:ts, efter prövning i varje särskilt fall, meddelade beslut.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att man vid de nya lektorsbefattningarnas tillsättning av billighetshänsyn ej torde böra förfara rigoröst med hänsyn till nuvarande lärare, därest vederbörande befinnas redan nu besitta nöjaktig reell kompetens till lektorstjänst. Lika med de sakkunniga anser jag möjlighet böra beredas sådana lärare att inom viss tid, som Kungl. Maj:t torde äga bestämma, komplettera utbildningen, varefter befordringsfrågan må kunna upptagas till prövning utan tjänstens ledigförklarande. Likaledes av billighetshänsyn synas mig anordningar böra av Kungl. Maj:t vidtagas i syfte att möjliggöra för de av kommerskollegium angivna tre extra befattningshavarna att fortfarande utan avbrott bibehållas i navigationsskolornas tjänst. I sådant syfte torde 3 adjunktsbefattningar böra tillsvidare hållas vakanta, en åtgärd som jämväl ur andra synpunkter kan vara lämplig under övergångstiden, innan skolorganisationen till fullo genomförts.

Behörighet till *rektorstjänst*, varå förordnande skulle meddelas av Kungl. Maj:t för en tid av fem år, därest ej skäl föreläge för tillämpande av en annan anordning, föreslå de sakkunniga skola tillkomma envar ordinarie lärare vid navigationsskola, som styrkt sin lämplighet för densamma genom lärarverksamhet och praktisk erfarenhet på sjöfartsområdet. Häremot har jag ingen erinran att göra.

Beträffande härefter *antalet lärare* vid navigationsskolorna hava de sakkunniga — med utgångspunkt från förslaget antal klasser av olika slag och under framhållande, att ämneslärarsystemet icke läte sig helt genom-

föras, när viss undervisning i matematik måste tilldelas såväl nautiskt som tekniskt utbildad lärare samt viss undervisning i fysik även den senare kategorien lärare — föreslagit uppförande i staten av, förutom arvoden till ett antal extra lärare å respektive linjer, avlöning till 5 rektorer och 27 ordinarie lärare, därav 9 nautiskt utbildade, 9 tekniskt utbildade och 9 akademiskt utbildade. Av nämnda ordinarie lärare förutsätts 8 skola vara lektorer, därav 1 å vardera linjen vid navigationsskolorna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Härnösand.

De sakkunnigas ifrågavarande förslag, som tillstyrkts av samtliga hörda myndigheter, finner jag välgrundat och vill därför uttala min anslutning till detsamma.

Några avsevärda svårigheter vid *övergången till den nya ordningen* torde ej komma att möta. Genom utbytet av klasslärare mot ämneslärare skulle visserligen antalet nautiskt utbildade lärare minskas från nuvarande 13 till 9. För de övertaliga 4 lärarna synes mig emellertid ej erforderligt att inrätta någon övergångsstat. Två nautiska lärarbefattningar bliva nämligen lediga redan i år och de båda övriga övertaliga lärarna torde lämpligen i avvaktan på ytterligare uppkommande ledigheter å tjänster av dylikt slag tillsvidare kunna placeras på 2 av de för akademiskt utbildade lärare avsedda tjänsterna.

Med avseende å *sättet för ordnande av lärarnas avlöning* hava de sakkunniga, med hänsyn särskilt till förestående allmän lönereglering för personal vid undervisningsväsendet, icke ansett sig böra föreslå ändring i grundavlöningen. Den förut omförmälda likställigheten mellan ordinarie lärarpersonalen vid navigationsskolorna och läroverkens lärarpersonal hava de sakkunniga föreslagit skola realiserar genom ökning för förstnämnda personal av den utgående tillfälliga löneförbättringen. Denna skulle härefter utgöra för rektor å D-ort 1,800 kronor och å E-, F- och G-ort 1,400 kronor, för lektor 1,000 kronor samt för adjunkt å D-ort 1,900 kronor, i Härnösand 2,000 kronor och å E-, F- och G-ort (utom Härnösand) 1,700 kronor, vilka belopp skulle fördelas å lön och tjänstgöringspenningar efter i huvudsak samma grunder som nuvarande löneförbättring. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag påkallar höjning av tionde huvudtitelns anslag till tillfällig löneförbättring med 23,000 kronor. Dessutom skulle, i likhet med vad redan nu äger rum, provisorisk avlöningsförbättring utgå till lärarne å F- och G-orter.

Ifrågavarande förslag, vilka lämnats utan erinran av statskontoret, finner jag mig böra biträda.

Vad sålunda föreslagits i fråga om den tillfälliga löneförbättringen åt navigationsskolornas lärare torde komma att beaktas av chefen för finansdepartementet vid anmälan denna dag av frågan om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1931/1932 för viss personal inom den civila statsförvaltningen. Enligt vad jag inhämtat kommer nyssnämnde departementschef vidare att i dag framlägga förslag om provisoriskt dyrorts-

tillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, enligt vilket förslag lärarpersonal å dyraste orter skulle tillerkännas dyrortstillägg i form av förhöjning av den provisoriska avlöningsförbättringen. Till frågan om härav påkallad anslagsökning för navigationsskolelärarnas vidkommande torde jag i det följande få återkomma.

Beträffande de villkor och bestämmelser, som böra gälla i fråga om ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och förflyttningsskyldighet, förordar jag vad kommerskollegium och statskontoret därutinnan föreslagit.

Innan jag lämnar frågan om lärarnas löneförmåner och ställning i övrigt, torde jag till sist få beröra ett annat med förevarande organisations genomförande förbundet spörsmål, nämligen frågan om *navigationsskolektorerernas pension*.

Navigationsskolornas föreståndare och lärare innefattas nu i fråga om rätt till pension i 5 § mom. k) i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension (gruppen »andra ämnes- och övningslärare vid statens läroverk än de under e), g), h) och i) särskilt angivna»). Kommerskollegium har jämte erinran att, om nu föreslagna stat för navigationsskolorna skulle för någon längre tid framåt förbliva oförändrat gällande, det i vissa fall skulle kunna inträffa, att rektor vid avgång med pension skulle med oförändrade pensionsbestämmelser erhålla till och med lägre pension än lektor. Att kollegium i trots härav icke nu föreslagit införande av särskilda bestämmelser i pensionshänseende beträffande rektor, sammanhänger med det förhållandet, att vid den enligt kollegii mening till synes nära förestående löneregleringen vid statens undervisningsväsende denna pensionsfråga skulle rent automatiskt vinna sin lösning.

Några ändringar i pensionslagen eller meddelande av andra författningsbestämmelser lära icke nu vara påkallade på grund av det ifrågasatta förändrade sättet för tillsättandet av rektorstjänsterna. Oavsett vad kommerskollegium i denna sak som skäl för ett uppskov anført, synes mig förevarande spörsmål rent interimistiskt kunna vinna en tillfredsställande lösning på sådant sätt, att medgivande inhämtas av riksdagen, att för rektor vid navigationsskola — vilken enligt det av mig förordade förslaget i regel skulle tillsättas på förordnande under viss tid — må med tillämpning av bestämmelserna i pensionslagen gälla samma pensionsunderlag och pensionsavgifter, som om han innehaft fullmakt å rektorstjänsten, samt att även vad i övrigt blivit stadgat genom nämnda lag i tillämpliga delar skall gälla sådan tillförordnad rektor.

Vad angår *kostnadsberäkningarna* ha till de sakkunnigas betänkande fogats förslag till specialstater för navigationsskolorna, till vilka jag torde få hänvisa. Fastställandet av dylika stater lärer efter närmare prövning av desamma böra ankomma på Kungl. Maj:t. Den av de sakkunniga föreslagna allmänna *staten för navigationsskolorna* (sid. 44) har givit mig anledning till följande erinringar.

I enlighet med vad jag förut anført torde det åt examensledaren å

maskintekniska linjen av de sakkunniga ifrågasatta arvudet böra nedsättas med 900 kronor till 1,500 kronor. Vidare lär en sänkning av anslagsposten till extra lärarkrafter m. m. respektive den till Kungl. Maj:ts disposition ställda anslagsposten utan olägenhet kunna ske med 2,000 kronor respektive 1,100 kronor till 10,000 kronor respektive 1,425 kronor. De sakkunnigas förslag till stat, som slutar å ett belopp av 203,000 kronor, skulle sålunda minskas med $(900 + 2,000 + 1,100 =)$ 4,000 kronor till 199,000 kronor.

Jag vill i detta sammanhang erinra om kommerskollegii förut omnämnda förslag om införande av ämnet handelsgeografi i timplanen för sjökaptensklasserna, vid vilket förslags genomförande enligt kollegii mening å staten borde uppföras ytterligare ett arvode åt extra lärare av 1,200 kronor. Någon anslagsökning för nu avsedda ändamål synes mig icke oundgängligen av behovet påkallad. Även om det vid utformandet av de erforderliga nya författningsbestämmelserna skulle befinnas lämpligt, att handelsgeografi beredes plats å undervisningsplanen på sätt kollegium föreslagit — en åtgärd som synes mig hava skäl för sig — lär nämligen den härav uppkommande kostnaden för arvode åt lärarkrafter i ämnet, vilket arvode torde böra få fastställas av Kungl. Maj:t, kunna rymmas inom ramen för anslaget till extra lärarkrafter m. m.

Till *praktisk lärarkurs* skulle i enlighet med de sakkunnigas av mig förut tillstyrkta förslag böra anvisas ett extra anslag av 2,500 kronor. På av statskontoret anförda skäl torde anslaget böra upptagas obetecknat.

Vad angår det ordinarie anslaget till *navigationslärarkurs* hava de sakkunniga, med hänsyn till bland annat den nuvarande tillgången på nautiskt utbildade lärare, icke ansett sig böra äska medel för dylik kurs under nästkommande budgetår. Detta anslag lär alltså böra upptagas utan angivet belopp.

För komplettering m. m. av *maskinlaboratorierna* vid vissa tekniska läroanstalter hava de sakkunniga, som förut nämnts, föreslagit ett reservationsanslag å 36,500 kronor. Anslaget borde enligt förslaget fördelas på tre budgetår, varav för budgetåret 1931/1932 skulle utgå 15,000 kronor.

För egen del får jag med tillfredsställelse konstatera, att de högst avsevärda kostnader, anskaffningen av maskinlaboratorier för cirka ett år sedan beräknades draga, genom det nu föreslagna samarbetet med andra läroanstalter kunnat begränsas till mindre än en tredjedel av det förut ifrågasatta beloppet. Även det nu föreslagna anslaget synes mig emellertid kunna något nedsättas. Vissa av de beräknade kostnaderna för nyanskaffningar och komplettering av maskinutrustningen å laboratorier, böra nämligen enligt min mening kunna genom erforderlig förtänksamhet vid inköpen i någon mån minskas. Även den allmänt nedgående prisnivån lär komma att bidra härtill. För egen del förordar jag

alltså, att anslagssumman i dess helhet bestämmes till 30,000 kronor och att därav ett belopp av 10,000 kronor upptages å riksstaten för nästkommande budgetår.

Beträffande spørsmålet om vem äganderätten till den nyanskaffade utrustningsmaterielen skall tillkomma — navigationsskolan eller vederbörande tekniska läroanstalt — synes detta utgöra ett ämne, som i sinom tid, då riksdagens beslut i själva anslagsfrågan föreligger, torde böra närmare prövas i samband med fördelningen av anslaget i fråga på de olika laboratorierna.»

Såsom ovan erinrats, avtog 1930 års riksdag ett av Kungl. Maj:t för riksdagen då framlagt förslag angående omorganisation av undervisningen vid navigationsskolorna m. m. under uttalande bland annat, att denna organisationsfråga och därmed sammanhängande spørsmål enligt riksdagens mening borde undergå en förnyad och skyndsamt omprövning i olika avseenden, innan ett slutligt avgörande skedde.

Då utskottet nu till behandling förehaft det av Kungl. Maj:t på 1930 års navigationsskolesakkunnigas betänkande i ämnet grundade förslag, har utskottet med hänsyn till önskvärdheten och vikten av att de spørsmål, varom fråga är, snarast erhålla en definitiv lösning, velat uttala sin tillfredsställelse över, att ärendet nu föreligger i sådant skick, att slutlig ståndpunkt kunnat tagas till detsamma samt att vid ärendets beredning de synpunkter, varåt riksdagen givit uttryck, i allt väsentligt vunnit beaktande. Utskottet har ock vid granskning i skilda hänseenden av Kungl. Maj:ts förslag funnit desamma innebära en väl avvägd lösning av föreliggande organisationsspörsmål, samtidigt som de synas i allt väsentligt undanröja de meningsskiljaktigheter i ämnet, som tidigare gjort sig gällande.

Vad nu närmast angår Kungl. Maj:ts under förevarande punkt framlagda förslag, innebär detsamma i avseende å navigationsskolornas centrala och lokala ledning, deras antal och förläggning samt skolornas och avdelningarnas benämning, att kommerskollegium skulle bibehållas såsom överstyrelse, men att visst samarbete med skolöverstyrelsen därvid skulle äga rum. Nuvarande antalet skolor och avdelningar vid dessa skulle vara oförändrat och skolornas nuvarande benämning bibehållas. Den lokala ledningen skulle liksom hittills utövas av en direktion, vars ledamöter skulle till halva antalet, däribland ordföranden, förordnas för viss tid av Kungl. Maj:t och till andra hälften utses av vederbörande stadsfullmäktige. För beredande av tillgång på maskinteknisk sakkunskap inom den centrala ledningen av navigationsskolorna har föreslagits, att den nuvarande examensförrättaren i 1:sta och 2:dra maskinistklasserna skulle erhålla vidgade arbetsuppgifter, i samband varmed hans arvode skulle höjas från 1,200 kronor till 1,500 kronor och befattningen upptagas å navigationsskolornas stat under benämning examensledare.

*Utskottets
yttrande.*

Mot förslaget i nu nämnda delar har utskottet icke funnit skäl till erinran.

Vidkommande härefter frågan om antalet klasser av olika slag samt klassernas förläggning delar utskottet de sakkunnigas, av departementschefen biträdda uppfattning, att någon ändring i det nuvarande antalet och i förläggningen av sjökaptens-, styrmans- och 2:dra klass maskinistklasserna icke bör äga rum. Att 1:sta maskinistklasserna under benämning övermaskinistklasser bibehållas vid sitt nuvarande antal får utskottet ävenledes tillstyrka, dock att, på sätt de sakkunniga ifrågasatt, dubbla klassavdelningar vid skolan i Göteborg icke böra inrättas med mindre relevantalet gör det nödvändigt. I antalet skepparklasser — en vid varje skola — torde ej heller någon ändring böra vidtagas.

Vad slutligen angår 3:e maskinistklasserna, har departementschefen i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag förordat sådan omläggning av denna del av maskinbefälsutbildningen, att dylik undervisning skulle anordnas såsom ettårig aftonkurs vid navigationsskolorna i Stockholm, Malmö och Göteborg, medan den nuvarande dagkursen skulle tillsvidare fortbestå vid skolan i Härnösand. Tillika har med hänsyn till möjligen inträdande svårigheter vid genomförande av en sådan reform uttalats, att dagkurser vid skolorna i Stockholm och Göteborg skulle åtminstone under en övergångstid kunna tänkas fortfarande behövlige — med ett antal av förslagsvis minst 6 elever i respektive klasser — vid sidan av de nya aftonkurserna.

Jämväl till detta förslag får utskottet giva sin anslutning.

I detta sammanhang har utskottet förehaft till behandling Kungl. Maj:ts förslag om anslag till undervisningsmateriel vid navigationsskolorna. Härför skulle erfordras dels ett anslag för nästkommande budgetår å 10,000 kronor för komplettering av vissa laboratorier vid tekniska högskolan, Chalmers tekniska institut samt tekniska läroverken i Malmö och Härnösand ävensom reparationer av samt anskaffning av viss materiel vid navigationsskolan i Härnösand, dels ock uppförande av en särskild anslagspost i staten för navigationsskolorna å 5,100 kronor till täckande av kostnader för laborationer i maskinlära och elektroteknik. De sammanlagda kostnaderna för komplettering m. m. av laboratorierna hava beräknats till 30,000 kronor, varav, såsom nyss nämnts, 10,000 kronor ansetts böra anvisas för budgetåret 1931/1932 och det i övrigt för ändamålet erforderliga beloppet fördelas å de två därpå följande budgetåren.

I likhet med departementschefen har utskottet funnit det i nu berörda hänseende framlagda förslaget utgöra en tillfredsställande lösning av den sedan lång tid tillbaka på dagordningen stående frågan om laboratorieutrustning vid navigationsskolorna och utskottet får sålunda, då de beräknade kostnaderna för förslaget genomförande icke givit utskottet anledning till erinran, tillstyrka förslaget i fråga.

Såsom departementschefen framhållit, lärer sakkunnigförslaget ur organisatorisk synpunkt och i undervisningshänseende viktigaste nyhet vara att hänföra till lärarna. Beträffande dessa förordas principiellt övergång från det hittills tillämpade klassläraresystemet till ämnesläraresystem, i samband varmed företagits en partiell avveckling av det nuvarande extraläraresystemet. Enligt förslaget skulle lärarekåren vid de omorganiserade navigationsskolorna komma att innesluta fyra olika grupper, varav en med nautisk utbildning (navigation och sjömanskap), en med teknisk utbildning (maskinlära och maskinritning), en med akademisk utbildning inom ämnesområdet matematik, fysik och kemi (samt elektroteknik å nautiska linjen) ävensom en grupp omfattande extralärare (timlärare).

Lika med departementschefen har utskottet ansett den sålunda förordade övergången till ämnesläraresystem utgöra en viktig faktor för undervisningens höjande i de skolor, varom fråga är, och utskottet får sålunda giva sin anslutning till sagda förslag. I detta sammanhang vill ock utskottet hava uttalat, att utskottet funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag i fråga om kraven å utbildning för lärarna vid navigationsskolorna. Genom de åtgärder, som härutinnan föreslagits, synas navigationsskolornas undervisning vinna en kvantitativ förstärkning till gagn för arbetet och arbetsresultatet vid skolorna.

En likaledes viktig faktor för uppnående av det syfte, som avses med den föreslagna omläggningen av navigationsskolornas verksamhet, ligger givetvis — på sätt departementschefen framhållit — däri, att åt lärarna beredes en sådan ställning, att kvalificerade krafter kunna erhållas.

Vid övervägande av de förslag, som härutinnan framställts av de sakkunniga och Kungl. Maj:t, har utskottet av skäl, departementschefen anför, kommit till den uppfattningen, att den förut avsedda likställigheten mellan navigationsskolornas lärare och allmänna läroverkens adjunkter nu bör återställas i samband med övergång till ämnesläraresystemet. Förslaget om beredande av ställning som lektorer åt vissa lärare har utskottet ock funnit vara av beskaffenhet att böra förordas.

Vad slutligen angår Kungl. Maj:ts förslag i fråga om antalet lärare vid navigationsskolorna, sättet för ordnandet av lärarnas avlöning, villkor och bestämmelser, som böra gälla i fråga om ålderstillägg, tillfällig löneförbättring och förflyttningskyldighet, har utskottet ansett sig böra giva sin anslutning till vad härutinnan föreslagits. I fråga om storleken av de ifrågasatta beloppen, varmed den tillfälliga löneförbättringen må böra utgå, kommer utskottet att framdeles avgiva utlåtande.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då utskottet i övrigt icke funnit skäl till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet alltså under förevarande punkt hemställa,

att riksdagen må

a) fastställa följande stat för navigationsskolorna, att tillämpas från och med den 1 juli 1931:

Stat för navigationsskolorna i riket.

	Lön kronor	Tjänst- görings- pengar kronor	Orts- tillägg kronor	Arvoden kronor	Summa kronor
1 rektor	3,050	1,950	—	—	5,000
3 rektorer	9,150	5,850	—	—	15,000
1 rektor	2,850	1,650	—	—	4,500
1 lektor	3,900	1,900	—	—	5,800
7 lektorer	27,300	13,300	—	—	40,600
1 adjunkt	2,150	1,050	300	—	3,500
13 adjunkter	27,950	13,650	3,900	—	45,500
1 adjunkt	2,150	1,050	—	—	3,200
4 adjunkter	8,600	4,200	—	—	12,800
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 20.5)	—	—	—	3,075	3,075
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 118)	—	—	—	14,160	14,160
Arvoden till extra lärare å nautiska linjen beräk- nade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 35)	—	—	—	1,400	1,400
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 44.5)	—	—	—	6,675	6,675
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 43.5)	—	—	—	5,220	5,220
Arvoden till extra lärare å maskintekniska linjen beräknade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 3)	—	—	—	120	120
Arvoden till extra lärare i hälso- och förbands- lära beräknade å 7 kronor 50 öre för under- visningstimme (7.5 × 450)	—	—	—	3,375	3,375
1 extra lärare i 3:e maskinistklassen	—	—	—	1,200	1,200
Kostnader för laborationer i maskinlära och elek- troteknik	—	—	—	—	5,100
Till böckers, undervisningsmateriels och andra in- ventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	—	9,850
1 examensledare å maskintekniska linjen	—	—	—	1,500	1,500
Till extra lärarkrafter vid behov, vikariatsarvoden m. m. enligt överstyrelsens bestämmande	—	—	—	—	10,000
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	—	1,425
Summa kronor	—	—	—	—	199,000

Anm. 1. För rektor eller lektor kan avlöningen efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. För adjunkt kan efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring avlöningen höjas varje gång med likaledes 500 kronor. Av varje ålderstillägg räknas 350 kronor till lönen och 150 kronor till tjänstgöringspenningarna.

Anm. 2. Rektor åtnjuter fri bostad, som upplåtes av den stad, där skolan är belägen.

b) förklara, att vad i kungörelsen den 26 januari 1912 (nr 6) angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i stat för navigationsskolorna upptagna avlöningsförmåner stadgas i fråga om föreståndare- och ordinarie lärarbefattningar eller innehavare därav skall efter den 1 juli 1931 i tillämpliga delar gälla beträffande rektors- respektive lektors- och adjunktstjänst eller innehavare av dylik tjänst;

c) föreskriva,

att befattningshavare, som med eller efter den 1 juli 1931 tillträder ordinarie befattning vid navigationsskola, skall, med bibehållande av tjänstegrad och avlöning, vara pliktig att vid möjligen inträdande förändrad organisation av undervisningsanstalterna för sjöfart ävensom eljest, då Kungl. Maj:t med hänsyn till undervisningsväsendets behov prövar sådant nödigt, låta sig förflyttas till annan befattning inom området för samma undervisningsväsende, dock att befattningshavare, som varder förflyttad till annan ort, skall vara berättigad att av statsverket erhålla skälig ersättning för flyttningskostnad till det belopp, Kungl. Maj:t för varje särskilt fall bestämmer;

att ifråga om ålderstillägg nuvarande ordinarie befattningshavare vid navigationsskola må tillgodoräknas den tid, som före den nya statens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till motsvarande ordinarie tjänst å den gamla avlöningsstaten;

att den, som med ingången av juli månad 1931 eller därefter förordnas till rektor vid navigationsskola, ifråga om ålderstillägg må tillgodoräknas den tid, under vilken han före förordnandet i avvaktan på navigations-skolornas omorganisation innehaft stadigvarande förordnande såsom föreståndare vid sådan skola;

att därest adjunkt, som befordras till lektor, intjänat tre ålderstillägg, honom skall omedelbart tillgodoräknas ett ålderstillägg som lektor;

att lektor må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort som ordinarie lektor vid tekniskt gymnasium, teknisk fackskola eller teknisk elementarskola;

att den, som vid ingången av juli månad 1931 eller därefter utnämnes till adjunkt vid navigationsskola, ifråga om ålderstillägg må tillgodoräknas den tid, under vilken han före utnämningen i avvaktan på navigationsskolornas omorganisation innehaft stadigvarande

förordnande att uppehålla ordinarie lärarbefattning vid sådan skola;

att adjunkt må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort såsom ordinarie adjunkt vid högre lärarinneseminariet eller vid allmänt läroverk eller efter vunnen behörighet till dylik tjänst såsom rektor vid skeppsgosseskola;

att i de särskilda fall, då lektor vid allmänt läroverk, navigationsskola, tekniskt gymnasium, teknisk fackskola eller teknisk elementarskola efter ansökan varder utnämnd till adjunkt vid navigationsskola, honom må tillgodoräknas den tid, han må hava tjänstgjort som lektor; samt

att adjunkt vidare må tillgodoräknas de tjänsteår utöver tre, han efter vunnen behörighet till adjunktstjänst vid navigationsskola tjänstgjort såsom ordinarie ämneslärare vid kommunal mellanskola, dock ej mera än 10 år;

d) förklara,

att envar, som med eller efter den 1 juli 1931 tillträder ordinarie befattning vid navigationsskola, skall vara pliktig att underkasta sig samtliga förenämnda villkor och bestämmelser; samt

att för rektor vid navigationsskola skall med tillämpning av bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension gälla samma pensionsunderlag och pensionsavgifter, som om han innehaft fullmakt å rektorstjänsten, samt *att* vad i övrigt blivit stadgat genom nämnda lag skall i tillämpliga delar gälla sådan tillförordnad rektor; ävensom

e) vid bifall till vad av chefen för handelsdepartementet i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 3 januari 1931 föreslagits beträffande staten för navigationsskolorna höja det ordinarie anslaget till navigationsskolorna, nu 171,000 kronor, med 28,000 kronor till 199,000 kronor.

2:o) Beträffande Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2) angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna för budgetåret 1931/1932 kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande; vilket utskottet skolat härigenom för riksdagen

*Provisorisk
avlöningsför-
bättring för
lärare vid
navigationss-
skolorna.*

[2.]

anmäla.

3:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 3) hemställer utskottet, *Navigationslärarkursen.*
 att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga det ordinarie reservationsanslaget till *navigationslärarkursen*, nu 2,200 kronor, utan angivet belopp. [3.]

4:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att i riksstaten upptaga det ordinarie förslagsanslaget till *ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart* med oförändrat belopp, 23,000 kronor. *Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart.*
 Utskottet hemställer,

att riksdagen må i riksstaten upptaga det ordinarie förslagsanslaget till *ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalter för sjöfart* med oförändrat belopp, 23,000 kronor.

5:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) att till praktisk lärarkurs för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor. *Praktisk lärarkurs.*
 [4.]

Under hänvisning till vad utskottet under punkt 1 här ovan anfört, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *praktisk lärarkurs* för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 2,500 kronor.

6:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5) *dels* besluta komplettering av vissa laboratorier vid tekniska högskolan, Chalmers tekniska institut samt tekniska läroverken i Malmö och Härnösand ävensom reparationer av samt anskaffning av viss materiel vid navigationsskolan i Härnösand, allt i huvudsaklig överensstämmelse med föreslagen plan, för en beräknad kostnad av 30,000 kronor, *Maskinlaboratorier.*
dels ock för detta ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor. [5.]

Under åberopande av vad utskottet under punkt 1 anfört, hemställer utskottet,

att riksdagen må
 a) besluta *komplettering av vissa laboratorier vid tekniska högskolan, Chalmers tekniska institut samt tekniska läroverken i Malmö och Härnösand ävensom reparationer av samt anskaffning av viss materiel vid navigationsskolan i Härnösand*, allt i huvudsaklig

överensstämmelse med föreslagen plan, för en beräknad kostnad av 30,000 kronor; samt

b) för detta ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Kompletteringskurs vid tekniskt läroverk.
[6.]

7:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6) att för anordnande av kompletteringskurs vid tekniskt läroverk för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 2,400 kronor.

Utredningen i ämnet återfinnes å sid. 77—84 i statsrådsprotokollet.

Närmast i anslutning till sin behandling av frågan om maskinbefälsutbildningens förläggning hava de sakkunniga upptagit tanken på att bereda möjlighet för elev vid tekniskt läroverk att tillgodoräkna sig sin där erhållna utbildning för vinnande av befälsbehörighet. Denna tanke, som först framförts av Sveriges redareförening, har i princip vunnit anslutning från kommerskollegii sida.

Detta spörsmål var även föremål för behandling vid 1930 års riksdag. I särskilda motioner (I: 146 och II:296) hade, under framhållande av den rådande bristen på maskinbefäl inom handelsflottan, hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning och därpå grundat förslag i syfte att vissa vid de tekniska läroanstalterna avlagda examina skulle berättiga till viss maskinistbehörighet utan förnyad prövning vid navigationsskola, efter det att vederbörande fullgjort föreskriven praktisk tjänstgöring.

Sedan riksdagens i det föregående omförmälda beslut i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till viss omorganisation av navigationsskolorna m. m. förelåg, uttalade i utlåtande den 11 mars 1930 första kammarens andra tillfälliga utskott bland annat följande: »Med anledning av detta riksdagens beslut och då sålunda de av motionären framlagda synpunkterna vid den förnyade och skyndsamma prövning av frågan om utbildning av bl. a. maskinister, vilken riksdagen nu begärt, lära komma under övervägande, finner utskottet här förevarande motion icke böra föranleda något riksdagens ytterligare yttrande». Utskottet hemställde för den skull, att motionen icke skulle till någon kammarens åtgärd föranleda, vilken hemställan ock bifölls. Den inom andra kammaren väckta motionen föranledde motsvarande uttalande av vederbörande utskott och lämnades i enlighet därmed utan bifall.

De sakkunniga hava uttalat, att de vid sina överväganden rörande nu åsyftade spörsmål funnit förslaget ifråga innebära uppslag till en godtagbar och lämplig anordning, vilken kunde förväntas i sin mån bidra till en ökad rekrytering av maskinbefälskåren utan att befaras medföra några avsevärda kostnader för det allmänna eller nämnvärda olägenheter i andra avseenden.

För kursen i fråga hava de sakkunniga framlagt följande kostnadsberäkning:

Till lärare i maskinlära, författningskunskap samt hälso- och förbandslära har föreslagits ett arvode i ett för allt av 12 kronor för undervisningstimme eller för 130 timmar 1,560 kronor. Till ledare av kursen skulle dessutom beräknas ett arvode av 500 kronor. Därtill komme dels kostnad för förbrukad materiel, dels ock ersättning till vaktmästare, förslagsvis tillhoppa 340 kronor. Kostnaden för kompletteringskursen skulle alltså uppgå till $(1,560 + 500 + 340 =)$ 2,400 kronor.

Över de sakkunnigas förslag hava skolöverstyrelsen och kommerskollegium avgivit utlåtanden, vilka finnas återgivna å sid. 82 och 83 i statsrådsprotokollet.

Beträffande denna fråga har departementschefen anfört följande:

»De sakkunnigas nu ifrågavarande förslag, som framkommit i anslutning till deras ståndpunkttagande beträffande maskinbefälsutbildningens bibehållande vid navigationsskolorna, innebär, att eleverna vid vissa tekniska läroanstalter, nämligen maskintekniska linjen vid tekniska gymnasiet i Örebro, maskinfackskolan och gymnasiet vid tekniska läroverket i Malmö, maskinfackskolan i Eskilstuna samt tekniska gymnasiet i Härnösand, skulle kunna hänvisas att *efter* avlagd examen omedelbart fullfölja utbildningen till övermaskinist vid det eller de tekniska läroverk, som av vederbörande överstyrelse bestämmes. För detta ändamål skulle vid ett eller flera dylika läroverk anordnas särskild kompletteringskurs, där eleverna skulle kunna inhämta sådana delar av maskinläran, som vid den föregående undervisningen icke erhållit en tillräckligt djupgående behandling, samt vinna erforderliga insikter i de i examen vid det tekniska läroverket ej ingående ämnena hälso- och förbandslära samt författningskunskap. Kursen beräknas taga i anspråk en tid av sammanlagt omkring 130 timmar eller, med en daglig undervisningstid av sex lektioner, omkring 25 dagar. För provande av en anordning av nu avsett slag föreslås, att redan sommaren 1931 en dylik kurs anordnas vid tekniska läroverket i Malmö och att på grundvalen av de erfarenheter, som därvid inhämtas, det sedermera skulle bliva föremål för övervägande, huruvida och i vilken utsträckning ytterligare dylika utbildningstillfällen i fortsättningen borde beredas.

För nu ifrågavarande försökskurs föreslå de sakkunniga i anslutning till verkställda kostnadsberäkningar ett extra reservationsanslag för budgetåret 1931/1932 av 2,400 kronor.

De sakkunnigas förslag i denna del synes mig värt särskilt beaktande såsom en ur olika synpunkter lämplig utväg för att bereda ökade möjligheter till rekrytering av maskinbefälskåren. Genom förslaget realiserande skulle också vinnas en önskvärd närmare anknytning mellan den lägre tekniska utbildningen i allmänhet och den mera speciella gren av

densamma, som maskinbefälsutbildningen utgör. Lika med kommerskollegium delar jag de sakkunnigas uppfattning, att den ifrågasatta kompletteringskursen lämpligen bör förläggas till för ändamålet utvalda tekniska läroverk. Att man, som de sakkunniga förordat, till en början gör försök med anordnande av en dylik kompletteringskurs för vinnande av nödig erfarenhet på området synes mig välbetänkt. Då frågan om fortsättning på den inslagna vägen sedermera upptages till behandling, bliver tillfälle att närmare överväga vilka läroanstalter i detta sammanhang kunna komma ifråga. Någon erinran mot att försökskursen ifråga förläggas till tekniska läroverket i Malmö torde icke vara att göra, liksom ej heller mot det för ändamålet beräknade anslagsbeloppet 2,400 kronor. Anslaget torde, i motsvarighet till vad som tillämpas ifråga om anslag för andra fristående kurser, böra uppföras såsom obetecknat anslag.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet, som funnit Kungl. Maj:ts i anslutning till de sakkunnigas förslag gjorda framställning välbetänkt och icke haft något att erinra mot storleken av de beräknade kostnaderna, får alltså hemställa,

att riksdagen må för anordnande av kompletteringskurs vid tekniskt läroverk för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 2,400 kronor.

*Fartygs-
befälets
praktiska
utbildning.
[7.]*

8:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7) att för praktisk utbildning av däcksbefäl för den svenska handelsflottan för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Utredningen i ämnet återfinnes å sid. 85—105 i statsrådsprotokollet.

Gällande bestämmelser angående erhållande av styrmansbrev och skepparbrev av 1:a klass återfinnas i §§ 15 och 16 i förordningen angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912.

Vad angår styrmansbrev, fordras med avseende å praktisk tjänstgöring att hava, efter uppnådd ålder av 14 år, tjänstgjort till sjöss 42 månader i tjänst på däck i östersjö- eller vidsträcktare fart, därav minst 12 månader å segelfartyg med en dräktighet av 100 ton eller därutöver samt minst 12 månader i europeisk eller vidsträcktare fart. För erhållande av skepparbrev av 1:a klass kräves i motsvarande hänseende att hava, efter uppnådd ålder av 14 år, tjänstgjort 36 månader till sjöss i tjänst på däck, därav minst 12 månader å segelfartyg i östersjö- eller vidsträcktare fart och minst 6 månader å ångfartyg.

Enahanda bestämmelser gälla för rätt till inträde i styrmans- resp. skepparklass.

Med hänsyn till den fortgående tendensen till minskning av segelfartygsbeståndet, varigenom svårigheterna att vinna anställning å segelfartyg i hög grad skärpts, framlade kommerskollegium i skrivelse till Kungl.

Maj: den 2 december 1929 förslag beträffande ordnandet av fartygsbefälsaspiranternas praktiska utbildning för erhållande av styrmansbrev och skepparbrev av 1:a klass. Beträffande berörda förslag må hänvisas till innehållet å sidorna 52—65 av tionde huvudtiteln i 1930 års statsverksproposition. I korthet må här blott erinras om, att kommerskollegium till underlättande av förvärfvande av erforderlig segelfartygstjänst ifrågasatte en sänkning till 90 bruttoton från den storleksgräns av 100 bruttoton, som segelfartyg med nu gällande bestämmelser minst skall äga för att därå utövad tjänst skall godtagas. Segelfartygstjärsten skulle dock alternativt kunna ersättas av viss tids anställning såsom befälslev å maskindrivet fartyg om minst 1,000 bruttoton i nord-sjö- eller vidsträcktare fart, under förutsättning att vederbörande före anställningen avlagt realexamen med godkända betyg i vissa ämnen eller medelst betyg, utfärdad av vederbörande lärare vid vissa angivna läroanstalter, styrkte motsvarande kunskaper i samma ämnen.

Erinras må ock, hurusom i en sistnämnda år inom andra kammaren väckt motion, nr 75, förslag framställdes om sådan ändring i befälsförordningen, att de uppställda fordringarna om tjänstgöring å segelfartyg måtte utgå.

Under hänvisning till riksdagens beslut beträffande förslaget om navigationsskolornas omorganisation uttalade andra kammarens andra tillfälliga utskott i utlåtande den 11 mars 1930, att, då frågan rörande den praktiska utbildningen av däcksbefäl avsåges komma att undergå förnyad omprövning i samband med spörsmålet angående omorganisationen av undervisningen vid navigationsskolorna, utskottet funne motionen icke böra föranleda något riksdagens vidare yttrande. Utskottets i anslutning härtill gjorda hemställan bifölls av kammaren.

Spörsmålet om fartygsbefälets praktiska utbildning har upptagits till ingående behandling av 1930 års navigationsskolesakkunniga.

De sakkunnigas förslag och ämbetsverkens däröver avgivna utlåtanden återfinnas å sid. 84—102, vartill utskottet tillåter sig hänvisa.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Spörsmålet huruvida tjänstgöring å segelfartyg alltjämt bör ingå som ett obligatoriskt led i fartygsbefälets praktiska utbildning har varit föremål för delade meningar. Å ena sidan har sålunda hävdats, att segelfartygstjärsten vore alldeles outhärlig för att aspiranterna skulle kunna förvärva nödiga kvalifikationer såsom fartygsbefäl. Från andra håll har den åsikten däremot förfäktats, att under nuvarande förhållanden det nämnda kravet icke borde upprätthållas. De sakkunniga hava bestämt anslutit sig till den förstnämnda meningen, och vid remissbehandlingen har förslaget i denna del vunnit nära nog enhälligt understöd från olika sammanslutningar liksom i allmänhet från navigationsskolorna och från

kommerskollegium. Endast i förhållandevis ringa utsträckning har den motsatta ståndpunkten funnit förespråkare.

För egen del har jag visserligen icke kunnat undgå att hysa viss tveksamhet rörande bibehållandet av kravet på segelfartygstjänst såsom obligatoriskt villkor för vinnande av behörighet som fartygsbefäl. Emellertid har detta icke betingats av tvivel om lämpligheten och önskvärdheten av utbildningen ifråga utan främst föranletts av betänkligheter med avseende å de kostnader för statsverket, som upprätthållandet av det nämnda kravet kan befaras efter hand komma att medföra. Med hänsyn till utvecklingen på sjöfartsområdet, som medfört en alltjämt fortgående minskning i tillgången på segelfartygstonnage, synes mig nämligen detta krav i längden knappast kunna vidhållas under annan förutsättning än att skolskeppsverksamhet i egentlig mening kommer till stånd. Att en sådan skulle draga med sig högst avsevärda kostnader för det allmänna torde vara uppenbart.

Då jag likväl ansett mig böra tillstyrka de sakkunnigas förslag i denna del, har detta berott därpå, att jag — såsom förhållandena ligga till — icke funnit tillrädligt att nu bryta med den ordning, som i förevarande avseende bestått under en lång följd av år. Så länge utbildningsmöjligheter på segelfartyg förefinnas och dylik praktik kan förvärfvas till rimliga kostnader, torde — med hänsyn till den av flertalet sakkunniga vitsordade betydelsen av denna utbildning — kravet på dylik tjänst också böra upprätthållas. Då dessa utbildningsmöjligheter emellertid påtagligen kunna bliva otillräckliga för säkerställande av en jämn rekrytering av däcksbefälet, synes mig angeläget, att man redan nu söker finna någon lämplig ersättning för segelfartygstjänsten såsom ett led i befälsutbildningen. I sådant avseende är enligt min mening det under utredningsarbetets gång framkomna uppslaget att ersätta segelfartygspraktiken med viss tids anställning som befälslev å maskindrivet fartyg (apprenticesystemet) värt beaktande som en lämplig övergångsform. Till detta uppslag, som jag alltså i princip finner mig böra förorda, skall jag i det följande närmare återkomma.

På sätt 1930 års riksdag uttalat, måste det anses vara av grundläggande betydelse, att de »för om masten» seglande sjömännen bibehållas vid obeskurna möjligheter att uppnå befälsställning. Till främjande av detta syfte hava de sakkunniga ifrågasatt dels att sänka tontalsgränsen för de ur utbildningssynpunkt godtagbara segelfartygen från nu föreskrivna 100 bruttoton till 30 bruttoton, dels att bereda tillgång till friplatser för obe-medlade elever å de större och mindre segelfartyg, å vilka statsunderstödd utbildningsverksamhet skulle bedrivas.

Det förstnämnda uppslaget har i de inkomna yttrandena bedömts ganska olika. Enighet synes visserligen i det hela råda därutinnan, att med hänsyn till segelfartygsflottans successiva minskning en sänkning av tongränsen är ofrånkomlig. Erinras må sålunda, att kommerskollegium i det

förlidet är framlagda förslaget ifrågasatt en gräns av 90 bruttoton. Men å andra sidan göras från åtskilliga håll betänkligheter gällande mot att godtaga tjänstgöring å så små fartyg som sådana å 30 bruttoton. Ehuru jag icke kunnat fränkänna de yppade betänkligheterna visst fog, har jag i allt fall icke funnit välbetänkt att under förhandenvarande omständigheter frågå de sakkunnigas ståndpunkt. Särskilt synes mig i detta sammanhang förtjänt att uppmärksammas, att de små fartygen i avsevärd utsträckning hava karaktär av »familjefartyg», vilkas besättning i regel direkt rekryteras bland ungdomen ur kustbefolkningens led. Vidare har det vitsordats, att den föreslagna åtgärden skulle vara ägnad att åt fiskarebefolkningen bereda ökade möjligheter att förvärva formella kvalifikationer för framtida befälsställning inom handelsflottan. På den ifrågasatta vägen skulle sålunda obestriddligen kunna uppnås, vid sidan av ökad rekrytering i det hela, lättnader i tillträdet till befälsbanan för sjöfolket »för om masten». Icke sällan gäller det här ynglingar, som från barnåren fått växa in i sjömanstjänsten och i realiteten förvärvat en segelfartygsutbildning ej sällan mera värdefull än den föreskrivna.

Vid bedömandet av den nu föreliggande frågan har jag vidare icke kunnat underlåta att beakta, att den nuvarande 100-tonsgrensens liksom den ifrågasatta 30-tonsgrensens såtillvida utgör en klart markerad gräns som gällande föreskrifter med avseende på befälsbehörigheten å fartyg inom den förra gruppen uppställa krav på skepparbrev av 1:a klass och inom den senare på skepparbrev av 2:a klass. Lägges åter gränslinjen någonstades emellan de angivna fartygstontalen, måste avgörandet bli behäftat med en viss godtycklighet och därmed följande icke önskvärd osäkerhet. Slutligen har jag icke kunnat bortse från den omständigheten, att ett frångående av sakkunnigförslaget i nu berörda punkt torde leda till ökade krav på ekonomiskt understödjande av elevutbildning ombord å segelfartyg, en eventualitet som jag av lätt insedda skäl icke önskat framkalla.

Jag är följaktligen på de grunder, som jag i det föregående utvecklat, benägen giva min anslutning till den av de sakkunniga intagna ståndpunkten.

Vad därefter beträffar frågan om *statsunderstöd* för däcksbefälets praktiska utbildning å segelfartyg hava de sakkunniga efter ingående utredning av frågan närmare angivit vilka kostnader man för det allmännas vidkommande skulle ha att räkna med. Betänkandet utmynnar i denna del i en hemställan om årligt anslag för ändamålet å 58,900 kronor, varav 25,000 kronor skulle bestridas ur handels- och sjöfartsfonden och återstoden 33,900 kronor skulle anvisas å riksstaten såsom extra reservationsanlag. Med hänsyn till beräknade besparingar å handels- och sjöfartsfondens bidrag till segelfartygsutbildningen under innevarande budgetår hava de sakkunniga dock ansett, att anslaget å riksstaten för budgetåret 1931/1932 kunde begränsas till 10,000 kronor.

För egen del har jag ingen erinran att göra mot det sålunda föreslagna

understödsbeloppet eller mot detsammas fördelning å handels- och sjöfartsfonden samt å riksstaten.

De sakkunnigas förslag om statsunderstöd för segelfartygsutbildningen bygger på grunder, som redan tidigare vunnit statsmakternas godkännande, om än principerna för understödets beräkning i vissa hänseenden ansetts böra bliva föremål för revision. I huvudsak synes förslaget, som i allt väsentligt tillstyrkts av kommerskollegium, hava lämpligen avvägt. Förslagets detaljer torde sedermera få underställas Kungl. Maj:ts prövning. I detta sammanhang vill jag begränsa mig till att understryka ett par synpunkter av mera allmän natur, vilka vid det slutliga ställningstagandet i ärendet synas förtjänta av särskilt beaktande. Jag vill sålunda redan nu uttala min anslutning till tanken att medellösa elever skulle i föreslagen utsträckning erhålla utbildning utan egna ekonomiska uppostringar. Vidare förefaller välbetänkt att understöd lämnas allenast för övertalig elev. Beträffande beskaffenheten av de för statsunderstödd elevutbildning ifrågakommande fartygen synes det mig självfallet, att dessa fartyg skola underkastas noggrann prövning såväl ur allmän sjövärdighetssynpunkt som ock med hänsyn till de förutsättningar, som i övrigt föreligga för att å desamma meddela en fullgod utbildning. Ur dessa synpunkter torde det i regel icke böra förekomma, att med statsmedel understödd utbildning å allt för små fartyg, utan torde härvid böra tillses, att i första hand de större fartygen, om 100 bruttoton eller däröver, anlitas för ändamålet.

Med hänsyn bland annat till betänkligheter av statsfinansiell natur mot att på understödsvägen tillgodose hela det erforderliga utbildningsbehovet hava de sakkunniga, såsom jag förut antytt, i samband med behandlingen av frågan om segelfartygstjänsten jämväl upptagit den av kommerskollegium tidigare väckta tanken på att segelfartygstjänst alternativt skulle kunna ersättas av anställning såsom *befälselev å maskindrivet fartyg*. För sådant ändamål skulle ifrågakomma allenast fartyg om minst 1,000 bruttoton i nordsjö- eller vidsträcktare fart. Befälseleven skulle därvid icke inräknas i den ordinarie besättningen utan vara övertalig.

Detta sistnämnda förslag torde i sinom tid, i samband med fastställande av nya författningsföreskrifter för navigationsskolorna och ny befälsförordning, få underställas Kungl. Maj:ts slutliga prövning. Jag tillåter mig i detta sammanhang endast framhålla, att kommerskollegium numera frånträtt sitt tidigare framlagda förslag om krav på avlagd realexamen med godkända betyg i vissa ämnen eller på visst sätt redovisade, däremot svarande kunskaper såsom villkor för tillgodoräknande av tjänst som elev å maskindrivet fartyg.

Även de sakkunnigas förslag till ändringar i skilda hänseenden av gällande bestämmelser angående kraven på *praktisk tjänst såsom ett led i maskinbefälsutbildningen* äro av beskaffenhet att först senare böra av Kungl.

Maj:t upptagas till slutlig prövning. Endast ett spörsmål, ifråga om vilket kommerskollegium och vissa organisationer anmält en från de sakkunnigas uppfattning avvikande mening, torde i detta sammanhang böra av mig beröras.

Såsom av min förut lämnade redogörelse framgår, hava Sveriges allmänna sjöfartsförening, Stockholms rederiförening och maskinbefälsförbundet beträffande de ifrågasatta praktiska fordringarna för erhållande av maskinistbrev av 2:a klass uttalat sig mot sänkning av den erforderliga tiden för den kvalificerade verkstadstjänsten från nuvarande 15 månader till 12 månader, inklusive pannarbete (nitade högtryckluftkärl). Kommerskollegium har icke heller för sin del ansett tillrådligt att eftergiva fordran på 15 månaders kvalificerad verkstadstjänst. Däremot har det synts kollegium kunna ifrågasättas, huruvida den nuvarande fordran å 3 månaders tjänst i arbete med ångpannor (nitade högtryckluftkärl) fortfarande, såsom de sakkunniga förordat, borde vara obligatorisk.

Med hänsyn till de erinringar, som sålunda framställts mot de sakkunnigas ifrågavarande förslag, torde detta spörsmål, innan slutlig ställning toges till detsamma, böra göras till föremål för ytterligare övervägande. Utan att nu binda mig för en bestämd ståndpunkt anser jag mig emellertid böra uttala, att den av kollegium antydda utvägen synes mig innebära en godtagbar lösning av denna ur rekryteringssynpunkt ingalunda oviktiga fråga.

Vidkommande slutligen det framkomna uppslaget om statliga åtgöranden för ytterligare underlättande av verkstadstjänstens förvärvande finner jag, i likhet med kommerskollegium, välbetänkt att avvakta verkningarna av de ifrågasatta jämkningarna i gällande bestämmelser, innan denna angelägenhet blir föremål för närmare övervägande.»

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen:

nr 231 inom första kammaren av herrar *K. A. Andersson* och *A. Sundberg*, vari hemstälts, att riksdagen måtte förklara, att tjänstgöring å fiskefartyg försett med segel och motor, vare sig sådant fartyg går på fiske eller fraktfart, skall under i övrigt gällande villkor kunna tillgodoräknas såsom för fartygsbefäls praktiska utbildning föreskriven tjänstgöring å segelfartyg;

nr 379 och 380 inom andra kammaren av herr *A. Ström* m. fl., vari hemstälts, i den förstnämnda motionen, att riksdagen måtte besluta anslå 25,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, för att användas till att understödja maskinbefälselevernas praktiska verkstadsutbildning, enligt de riktlinjer, som i motionen angivits, samt i den senare,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om, att vid fastställandet av nya författningsföreskrifter för navigationsskolorna och ny befälsförordning fordringarna angående segelfartygsutbildning för

erhållande av sjökaptens-, styrmans- och skepparbrev av 1:a klass, respektive inträde i styrmans- och skeppareklass vid navigationsskolorna slopas utom för dem som önska erhålla befälsbrev för förande av segelfartyg; samt

nr 388 inom andra kammaren av herr *O. Osberg* m. fl., däri hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124 angående anslag för budgetåret 1931/1932 till undervisningsanstalter för sjöfart och med hänsyn till den del av propositionen, som berör fartygsbefälets praktiska utbildning, måtte uttala sig för likvärdigheten i utbildningshänseende av all däckstjänst å segelfartyg med motor oberoende av motorns hästkraftantal.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Såsom departementschefen framhållit, har spørgsmålet, huruvida tjänstgöring å segelfartyg alltjämt bör ingå som ett obligatoriskt led i fartygsbefälets praktiska utbildning, varit föremål för delade meningar. Å ena sidan har sålunda den ståndpunkten intagits, att sådan tjänst vore oundgänglig för att aspiranterna skulle kunna ernå tillräcklig utbildning såsom fartygsbefäl och å andra sidan har hävdats, att krav på segelfartygstjänst icke bör hädanefter upprätthållas.

Enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, hava 1930 års navigationsskole-sakkunniga bestämt anslutit sig till den förstnämnda meningen och vid ärendets remissbehandling har de sakkunnigas förslag i denna del vunnit nära nog enhälligt understöd från olika sammanslutningar, liksom i allmänhet från navigationsskolorna och från kommerskollegium. Departementschefen har ock på anförda skäl funnit sig böra tillstyrka de sakkunnigas förslag härutinnan.

Vid det övervägande, utskottet ägnat detta spørsmål, har utskottet lika med departementschefen ansett, att, så länge möjligheter till utbildning på segelfartyg föreligga, kravet på dylik tjänst även bör upprätthållas, och finner sig utskottet på grund härav och med hänsyn till vad departementschefen rörande detta spørsmål anfört, böra avstyrka det av herr Ström m. fl. i motionen nr 380 gjorda yrkandet.

Beträffande de i motionerna nr 231 inom första kammaren och nr 388 inom andra kammaren framställda yrkandena har utskottet väl funnit de av motionärerna anförda synpunkterna värda beaktande, men utskottet har dock ansett, att definitiv ståndpunkt nu icke bör tagas till de spørsmål, som i motionerna beröras, förrän dessa blivit föremål för ytterligare utredning av Kungl. Maj:t.

Till främjande av att de »för om masten» seglande sjömännen må bibehållas vid obeskurta möjligheter att uppnå befälsställning, har departementschefen i överensstämmelse med de sakkunnigas förslag ifrågasatt dels att sänka tontalsgränsen för de ur utbildningssynpunkt godtagbara

segelfartygen från nu föreskrivna 100 bruttoton till 30 bruttoton dels att bereda tillgång till friplatser för obemedlade elever å de större och mindre segelfartyg, å vilka statsunderstödd verksamhet skulle bedrivas.

Såsom i statsrådsprotokollet framhållits, råder visserligen enighet i det hela därutinnan, att med hänsyn till segelfartygsflottans successiva minskning en sänkning av tonnagegränsen är ofrånkomlig, men å andra sidan har från åtskilliga håll betänkligheter gjorts gällande mot att godtaga tjänstgöring å så små fartyg som sådana å 30 bruttoton.

Visserligen har utskottet i likhet med departementschefen ansett de framförda betänkligheterna icke kunna fränkännas visst fog, men utskottet har efter övervägande funnit sig under förhandenvarande förhållanden böra ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Vad beträffar frågan om statsunderstöd för däcksbefälets praktiska utbildning å segelfartyg, skulle de årliga kostnaderna i detta hänseende utgöra 58,900 kronor, varav 25,000 skulle bestridas från handels- och sjöfartsfonden och återstoden, 33,900, anvisas å riksstaten såsom extra reservationsanslag. Med hänsyn till beräknade besparingar å handels- och sjöfartsfondens bidrag till segelfartygsutbildningen under innevarande budgetår har dock ansetts, att anslaget å riksstaten för budgetåret 1931/1932 kan begränsas till 10,000 kronor. Mot det sålunda föreslagna understödsbeloppet, dess fördelning å handels- och sjöfartsfonden och å riksstaten samt grunderna för segelfartygsutbildningen har utskottet ej haft något att erinra.

Enligt vad statsrådsprotokollet utvisar, har departementschefen ansett, att de sakkunnigas förslag till ändringar i skilda hänseenden angående kraven på praktisk tjänst såsom ett led i maskinbefälsutbildningen äro av beskaffenhet att först senare böra av Kungl. Maj:t upptagas till prövning. Beträffande denna fråga har, såsom nämnts, i motionen nr 379 inom andra kammaren hemställts, att riksdagen måtte besluta anvisa 25,000 kronor, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, för att användas till att understödja maskinbefälselevernans praktiska verkstadsutbildning enligt vissa i motionen angivna riktlinjer. Då, enligt vad nyss sagts, departementschefen ställt sig avvaktande till detta spörsmål, har utskottet ansett sig ej böra biträda det motionsvis framförda yrkandet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, och då utskottet ej funnit något att erinra emot vad Kungl. Maj:ts förslag i övrigt innebär, får utskottet alltså hemställa,

a) att riksdagen må för praktisk utbildning av däcksbefäl för den svenska handelsflottan för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor;

b) att herrar K. A. Anderssons och Sundbergs ovan-

berörda motion, I: 231, må anses besvarad genom vad utskottet anfört;

e) att herr Ströms m. fl. motion, II: 379, icke må vinna riksdagens bifall;

d) att herr Ströms m. fl. motion, II: 380, likaledes icke må av riksdagen bifallas; samt

e) att herr Osbergs m. fl. motion, II: 388, må anses besvarad genom vad utskottet anfört.

Stockholm den 24 april 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, J. Nilsson i Malmö, N. J. M. Svensson i Kompersmåla, Oscar Olsson, E. J. G. Rosén, E. A. Lundell, J. G. Walles, A. Thelin, K. A. W. Björck och Alexander Nilsson;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, G. Strindlund, P. M. Olsson i Blädinge, E. G. E. Eriksson i Stockholm, J. Olofsson i Digernäs, S. Persson i Fritorp, C. A. Anderson i Storegården, J. Jönsson i Revinge och C. J. Högström.

Reservation

vid *punkt 8* (fartygsbefälets praktiska utbildning) *mom. b)* av utskottets hemställan: av herrar *Widell* och *Törnkvist* i Karlskrona.